



Bodoče naloge

S. I. A. U.

Slovansko italijanska antifašistična unija za Julijsko krajino in Trst, kot vodilni organ slovenskih, italijanskih in hrvatskih demokratičnih množic v boju za priznanje svoboščin in pravic, pridobljenih v štiriletni borbi proti fašizmu, je postavila na II. plenarni seji Glavnega odbora dne 27. I. 1946. v Trstu, v skladu s svojimi načeli, sledeče naloge:

1) Varovanje, utrditev in nadaljni razvoj demokratičnih pridobitev narodno osvobodilne borbe in kot največjo pridobitev te borbe, ljudsko oblast. Čuvanje suverenosti ljudstva, da si s svobodno izraženo voljo samo izbira svoje organe oblasti. Borba proti odredbi št. 11 in proti vsaki vsiljeni oblasti.

2) Poglobitev in utrditev slovansko italijanskega bratstva, kot osnovo za pravilno reševanje vseh vprašanj Julijske krajine in Trsta na podlagi enakopravnosti vseh treh narodov. Borba proti vsakemu vmešavanju v naše notranje zadeve in za popolno neodvisnost našega ljudstva pri reševanju in odločanju o vseh perečih vprašanjih.

3) Borba za utrditev najširše ljudske demokracije, obramba najosnovnejših demokratičnih svoboščin: svobode tiska, zborovanja in združevanja.

4) Nadaljevanje doslednega boja proti ostankom fašizma, naj se ta pojavi pod katerokoli krinko, strogo kaznovanje vseh vojnih zločincev in kolaboracionistov, ki skušajo zanesti razdor fašističnih elementov in šovinistov ki skušajo zanesti razdor med italijansko in slovansko delovno ljudstvo ter mu s tem škodovati.

5) Zavarovanje najosnovnejših življenjskih pogojev vsem, ki delajo, zaščito in pomoč vsem potrebnim, v prvi vrsti vsem žrtvam vojne in fašizma. Borba proti črni borzi, špekulantstvu in dobičkarstvu in proti izkoriščanju bede ljudstva in težkih poveljnih gospodarskih prilik.

6) Nadaljevanje boja, da se prebivalstvu Julijske krajine in Trsta, v skladu z Atlantsko listino in cilji, za katere se je borilo, prizna pravica samoodločbe glede njegove bodoče pripadnosti in notranje ureditve. Slovenske, italijanske in hrvatske demokratične množice ne morejo priznati nobene take rešitve, ki ne bi upoštevala upravičenosti želja vseh treh narodov in to je: priključitev Julijske krajine in Trsta k Federativni ljudski republiki Jugoslaviji. Za ta cilj so šle demokratične množice Julijske krajine in Trsta v borbo, v bratski skupnosti so prelivali kri Slovenci, Italijani in Hrvati in so v poslednjem naporu pripravljali žrtvovati za ta cilj vse svoje sile.

7) Borba proti vsem poskusom mednarodne in domače reakcije za internacionalizacijo Trsta ali celo vse Julijske krajine. SIAU odklanja vse predloge o razkosanju tega ozemlja in odcepitvi Trsta od njega in stoji na stališču gospodarske povezanosti celotne Julijske krajine in njenih mest. Odklanja vsako zunanje vmešavanje v vprašanja, ki se tičejo le ljudstva Trsta in Julijske krajine.

Le z ohranitvijo in poglobitvijo italijansko slovanskega bratstva in sodelovanja, z iztreblje-

12. junija p. l. je vzela anglo-ameriška vojska upravo sedanje cone A v svoje roke. Veliki napori Predsedstva PNOO, da bi spravilo v sklad voljo ljudstva, da očuva oblast, ki jo je samo ustvarilo z novo vojno oblastjo, so ostali zaman. In danes v coni A ne samo, da so narodnoosvobodilnim odborom, resničnim in izvoljenim predstavnikom tukajšnjega ljudstva, vzete vse javnopravne funkcije, vse izvršne in naredbodajne funkcije, danes so močno okrnjene tudi že osnovne, formalno - demokratične, človeške pravice: pravica združevanja, tiska, govora, da, tudi že osebnostna lastnina predstavnikov ljudstva ni več varna. Današnja vojna uprava se devet mesecev po končani vojni poslužuje rekvizicij prevoznih sredstev in lokalov, kadar more biti to v škodo demokratičnemu ljudskemu gibanju in v korist njegovim sovražnikom ter reakciji. Vsi naši napori so ostali torej zaman. Na eni strani ljudstvo, antifašistični borci, brez oblasti, brez možnosti vpliva na oblast, brez osnovnih formalno - demokratičnih svoboščin — na drugi strani diktatura reakcionarnih sil, diktatura zunanje reakcije, ki ji daje vso podporo domača reakcija, ne da bi zato pomoč dobila od svojega gospodarja mnogo boljše plačilo od slabo plačanega hlapca.

Zadnji meseci so jasno pokazali, da ne gre in ni nikdar preprosto šlo za neko abstraktno demokracijo, ampak da gre in resničnim predstavnikom ljudstva je vedno šlo, za demokracijo kot orožje v rokah ljudstva proti reakciji. Torej za demokracijo kot obliko ljudske oblasti, obliko, ki omogoča ljudstvu, da v celoti sodeluje pri svoji oblasti, da lahko ta oblast zaščiti to ljudstvo, to večino, pred protiljudskimi, izkoriščevalskimi, reakcionarnimi silami in pred silami zunanje intervencije. Osnova demokracije je ljudska oblast. Osnova je izgon od oblasti in od možnosti vsakega vpliva na to oblast vseh fašističnih elementov in vojnih zločincev, kolaboracionistov, torej izdajalcev naroda in zakletih sovražnikov ljudstva. Osnova je torej oblast večine nad pičlo manjšino tistih, ki so pripravljani vdinjati se vsakemu nasilju, ki so pripravljani na vsako izdajstvo, na vsako umazanijo, samo da morejo ostati iz sebičnih razrednih razlogov na položajih, ki jim omogočajo zatiranje in nasilje nad večino, nad ljudstvom.

Kako „nosi civilizacijo“ obstoječa civilna uprava

Nasproti temu pojmovanju demokracije, hoče lažna demokracija ločiti pojem oblasti od njene demokratične oblike. Oblasti ho-

njem ostankov fašizma in z uvedbo in utrditvijo dosledne demokracije in ljudske oblasti, za katero nam daje polno poročstvo le Federativna ljudska republika Jugoslavija, bomo lahko dosegli edino pravilno rešitev vseh perečih vprašanj Julijske krajine in Trsta, zagotovili deželi nemoten gospodarski razvoj in napredek ter znosno sožitje narodov, ki je podlaga bodočega miru, plodnega dela in blagostanja.

Glavni odbor
Slovansko italijanske antifašistične unije za Julijsko krajino in Trst.

OSNOVA DEMOKRACIJE JE LJUDSKA OBLAST

Izvajanja tov. podpredsednika PNOO - ja za Trst in Slovensko Primorje Borisa Kraigherja na seji glavnega odbora PNOO - ja

čejo dati značaj nečesa »vzvišene« kar je izven ljudi in izven družbe. Demokracijo hočejo omejiti na formalne pravice kritike, oblast pa strogo ločiti od vsakega vpliva ljudstva nanjo, očuvati jo strogo samo za ozek krog »izbrancev«, »božjih izvoljencev«, očuvati jo torej neznan manjšini. Ker to reakciji po zadnji vojni ne uspeva več povsod z »demokratičnimi« lažmi, ker so odprti fašistični metod danes že ne more več posluževati, ji je ponekod uspelo poslužiti se tuje vojske in z njeno pomočjo formirati »domačo policijo« iz sovražnikov ljudstva. Ker se ne more posluževati več odprto

Azije in tako upravičujejo upravičenost svoje intervencije. Tu so vzroki konflikta v »Indoneziji«, ki jih je pripeljal celo do sodelovanja z japonskimi, zločinskimi, osvajalskimi vojskami proti ljudstvu Indonezije. Tu se kaže najočitneje, kako nesramno protiljudski značaj ima intervencija, pa če prihaja pod katerokoli »demokratično«, »civilizatorsko«, »kulturonosno«, »objektivno«, »nezainteresirano«, »razsodniško« masko.

V tem je osnova, zakaj so ostali zaman naši napori, da pod novimi pogoji očuvamo vse osnovne pridobitve ljudstva. To ni mogoče, če je osnovni na-

Na vse naše predloge so ostali gluhi.

Niti diskutirati niso hoteli, niti odgovora nismo prejeli. Če je to demokratično, če je to mogoče pričakovati od ljudi, ki trde o sebi, da so »kulturonosci« in »civilizatorji«, potem je vse to za njih prazna beseda. To je za narod žaljivo, to je izraz sovraštva do naroda in odgovor naroda ne more biti drugačen, kot je.

No, ne gre samo za zunanje formalnosti. Gre za bistvo. Oni nočejo narodno - osvobodilnih odborov. Oni nočejo odborov, ki bi predstavljali oblast in tudi ne odborov, ki bi ljudstvo spominjali na tiste lepe čase, ko je imelo v teh odborih svojo oblast. Oni hočejo uničiti vse, kar bi moglo ljudstvo spominjati na čase, ko je imelo oblast v svojih rokah.

Zato so ustvarili odredbo št. 11, ki ne uvaža organe oblasti, ampak, ki poleg oblasti, ki jo predstavljajo posamezni oblastniki — postavljeni nekoč v obliki prefektov in sindakov, danes v obliki predsednikov, uvaža neke »posvetovalne svete«, ki nimajo nobenih pravic, ki smejo postavljati oblastnikom samo svetovati. To naj bi bili posredniki med ljudstvom, ki mu je treba vladati, in onimi, ki so poklicani, da ljudstvu vladajo. No, ker bi tudi »posredniki« mogli včasih preveč povedati, če ne bi bili direktno odvisni od oblastnikov, tudi oni niso voljeni, ampak postavljeni.

Vse to je tako okrutno smešnje demokracije, da nismo mogli prevzeti odgovornosti in tudi nimamo mandata za to od ljudstva, ki je izvolilo naš odbor in ostale NOO-je, da bi mogli sprejeti ta diktat. Sodelovanje ni mogoče na osnovi diktata, ampak samo na osnovi sporazuma.

Naši N.O. odbori še obstojijo. Povsod resnično demokratično izvoljeni in reprezentativni. Mi smo vendar pripravljeni sprejeti v te odbore predstavnike strank, ki so ostale izven in omogočiti, če bi to moglo koristiti enotnosti demokratičnih sil, tudi nove volitve v te odbore. Seveda samo pod vodstvom teh odborov, ki bi bili lahko začasno, do teh volitev, razširjeni s posameznimi predstavniki ostalih strank. Tako bi mogli zagotoviti volitve pod vodstvom ljudstva in ne z vmešavanjem zunanjih sil. Tako bi mogli zagotoviti volitve, ki bi jamčile ljudstvu, pa tudi vsem strankam, objektivnost, kjer bi bila onemogočena vsaka zloraba.

No, tudi samo na tem ne moremo ostati.

Živimo v času, ki zahteva hitrih ukrepov za izboljšanje težkih življenjskih pogojev, za obnovo naših porušenih mest in vasi, za obnovo industrije in obrti; živimo v času, ki zahteva hitrih ukrepov na polju kmetijstva, poljedelstva, vinogradništva, gozdarstva. Treba je pripraviti izvedbo agrarne reforme, način reševanja problema kolonata; treba je zagotoviti razvoj našega kmeta; njegovega združništva; treba je pristopiti k načrtnemu reševanju problema oskrbe in prehrane, podvzeti ukrepe za

(nadaljuje na 2. str.)



V Kobaridu: Manifestacija za ljudsko oblast

fašističnih metod, se torej reakcija poslužuje intervencije zunanjih sil. Te si uzurpirajo pravico nekih razsodnikov, nekih »objektivnih«, »nezainteresiranih« opazovalcev. Pod krinko »pomoči« hočejo uničiti tisto, kar je ljudstvo ustvarilo in za kar se je borilo. Podobno tistim podlim lažem, s katerimi se reakcija poslužuje intervencije zunanjih sil v Grčiji in se pri tem celo naslanja na trditve, da je bila njih intervencija posledica želje grške vlade. Seveda najprej postavijo vladu iz protiljudskih ali iz tistih elementov, ki nimajo zaslonbe v domačem ljudstvu in iščejo zato pomoči izven domovine, in potem se sklicuje na »željo« teh protiljudskih, v bistvu izdajalskih vlad. Pod isto krinko je možna intervencija zunanjih sil kjerkoli na svetu. Znano je, da je vsa jugoslovanska emigracija z Mihajlovičem in Petrom na čelu špekulirala vedno na zunanjo intervencijo. Po grški logiki bi bila ta vedno možna in dopustna, saj so jo želele do pred kratkim za intervencionistične pojme »legalne« vlade Jugoslavije. Intervencija ni uspela samo zato, ker je ljudstvo Jugoslavije ustvarilo dovolj močno lastno vojsko in dovolj jasno in pravočasno svetu razkrinkalo izdajalsko vlogo teh vlad. Intervencija bi končno tedaj pomenila, ali neposredno se povezati z Nemci, ali pa ustvariti novo protinemško fronto na Balkanu. Niti za eno, niti za drugo intervencionisti niso mogli prijeti. Le jugoslovansko ljudstvo samo je torej preprečilo intervencijo, ko je samo iz lastnih sil formiralo novo protinemško fronto na Balkanu.

Z enakimi izgovori »nosijo civilizacijo« narodom in ljudstvu

men nove oblasti ravno te pridobitve uničiti. Ostane nam torej samo nadaljevanje borbe ljudstva, široke borbe vseh slojev za načela Atlantske listine, za tisto točko zadnje poslanice predsednika Trumana, ki govori o nevmešavanju zunanjih sil v stvari malih narodov, ki govori o samoodločbi in suverenosti. Gre torej za nadaljevanje borbe z zahtevo, da tukajšnji činitelji spoštujejo načela demokratičnega bloka Anglije, S.Z. in Z.D.A.

Iz predhodnih poročil ste videli postopek novih faktorjev pri restavraciji starega, v bistvu fašističnega državnega aparata. Na kratko se dotaknem nekaj najvidnejših primerov, primerov, ki najjasneje kažejo protiljudski, protidemokratični, intervencionistični značaj tega postopka.

Gre za bistvo: oni nočejo narodno-osvobodilnih odborov

Očitati so nam:

»Ti odbori niso reprezentativni; ne predstavljajo vseh slojev prebivalstva, vseh strank; so samo slovenski, Italijani niso zastopani itd.«

Vse te trditve niso resnične in so izmišljene. Vendar smo bili pripravljani na sporazum. Če odbori niso reprezentativni, izvedemo nove volitve, demokratične, tajne. Če niso zastopane vse stranke, bodo mogle na volitvah pokazati svojo moč in dobiti odgovarjajoče zastopstvo. Če Italijani niso zastopani, se bo pri volitvah pokazala njihova moč — tistih Italijanov namreč, ki niso zastopani — večina je zastopana: Mestni osvobodilni svet za Trst, za Tržič, za Gorico, povsod je sorazmerno število Italijanov.

PREGLED SVETOVNIH DOGODKOV

Nova vlada Federativne ljudske republike Jugoslavije

Na seji Zveznega sveta in Sveta narodov Ljudske skupščine FLRJ v začetku tega meseca je bila slovesno imenovana nova vlada FLRJ z maršalom Jugoslavije Josipom Brozom - Titom na čelu.

Prvo je mesto predsednika; maršal Tito je predsednik ministrskega sveta; podpredsednik ministrskega sveta in predsednik kontrolne komisije pri vladi je Edvard Kardelj; drugi podpredsednik ministrskega sveta je Jaša Prodanić.

Nadalje: minister za zunanje zadeve — Stanoje Simić, veleposlanik FLRJ v Washingtonu; minister za narodno obrambo — maršal Jugoslavije Josip Broz - Tito; minister za promet — Todor Vujašinović; minister za pomorstvo — to je novo ministrstvo, ki se sedaj ustanavlja — Ante Vrkljan; minister za pošto — Drago Marušić; minister za zunanjo trgovino — ing. Nikola Petrović; minister za finance — Sreten Žujović; minister za notranje zadeve — generalmajor Aleksander Ranković; minister za pravosodje — Franc Frol; minister za industrijo in predstnik komisije za izdelovanje načrta — Andrija Hebrang; mini-

ster za rudarstvo — Bane Andrejev; minister za trgovino in oskrbo — dr. Zaim Sarač; minister za kmetijstvo in gozdarstvo dr. Vaso Čubrilović; minister za delo — Vičko Krstulović; minister za gradnjo — Vlado Zečević in končno minister za informacije Sava Kosanović.

Sedaj pridejo trije ministri brez portfelja, Milovan Djilas, Kirilo Sović in Dimitar Nestorov. Maršal Tito je ob imenovanju teh ministrov brez portfelja pripomnil, da v resnici ne bodo brez dela, ampak bo vsakdo moral voditi vsaj eno komisijo, ki se ustanovljajo pri Predsedništvu, namreč komisijo za prosveto, ker se ukinja ministrstvo za prosveto, in komisija za socialno skrbstvo, ker se ukinja ministrstvo za socialno politiko. Ustanovljena bo komisija za narodno zdravje, pozneje pa še nekaj drugih komisij. Tako bodo ti člani vlade, ki so označeni kot ministri brez portfelja vodili posle, ki so zelo važni za FLRJ.

Ljudska skupščina FLRJ je imenovala maršala Jugoslavije Josipa Broza - Tita za vrhovnega komandanta Jugoslovanske armade.

Imenovana je komisija, ki naj določi v Julijski krajini italijansko-jugoslovansko mejo

Ameriška poročila navajajo, da je bila sredi tega tedna imenovana komisija za Julijsko krajino. Predvideno je, da bo lahko odpotovala iz Londona v teku desetih dni. Prej mora izdelati še načrt svojega potovanja.

Sovjetska zveza, Združene države Amerike, Anglija in Francija imajo v tej komisiji vsaka po pet članov, včevši zemljepisne, vojaške in pomorske izvedence. Dosedaj je znano ime samo enega člana; ta je Amerikanez Philip Mosely, a tudi Angleži in Francozi so si že izbrali svoje zastopnike.

Namestniki zunanjih ministrov štirih velesil v Londonu še vedno razpravljajo o mirovni pogodbi z Italijo.

Pričakovati je, da bodo sedaj podrobno obravnavali vprašanje spornega ozemlja Julijske krajine. Sestavili bodo tudi listino, po kateri se bo morala razvati komisija, ki pride v te kraje. Ka-

kor znano, se bo komisija pri določevanju italijansko - jugoslovanske meje oslanjala na etnično stanje.

Komisija za razmejitve bo poslala svoje poročilo o stanju namestnikom ministrov; ti ga bodo dali naprej, kjer bo služilo za mirovna pogajanja.

V programu je, da bo mirovna konferenca 15. maja v Parizu, kjer se bodo zbrali zastopniki 21 držav. Po končanih pogajanjih, v katerih se bo obravnavalo vprašanje pripadnosti našega ozemlja, bodo stavile Sovjetska zveza, Združene države Amerike in Velika Britanija končne pogoje za mir z Italijo.

Takozvano iransko vprašanje je odstavljeno z dnevnega reda Varnostnega sveta, čigar sklep o direktnih pogajanjih med Sovjetsko zvezo in Iranom predstavlja zmago zdravega razuma.

aparati tudi ničesar ne opravi. Masa uradnikov sedi danes v uradih Trsta in Gorice. Kaj delajo, nihče ne ve. Njihovega dela ni čuti nikjer. Niso tu za drugo, kot za to, da predstavljajo ogromno finančno breme za naša mesta in za pokrajino. Nobenega drugega pomena nima ta aparat, kot tega, da žre na račun bede ljudstva. Ta aparat še danes vpisuje v neke knjige n. pr. personalna vprašanja nekdanje občine Postojna, kot da mislijo nekateri, da se bo še kdaj pečal ta aparat s temi problemi. Žre denar, povzroča zmedo in

Delo naših NOO-jev je edina pot

Za vse to torej danes ni druge poti kot delo naših NOO-jev. Ti morajo zbirati vse potrebni material, izdelovati predloge, najti načine, da določene stvari rešujejo sami na privatni osnovi in da dajo za tisto, kar zahteva pristanek oblasti, primerne zahteve in predloge ZVU-ju. Tako bomo mogli v tem težkem položaju vsaj deloma izboljšati stanje in obenem dokazati zunanji silam, da ni mogoče vladati brez ljudstva in proti njemu. Kdor gre tako protiljudsko pot, se mora prej ali slej pretvoriti v

V zvezi s tem aktom Varnostnega sveta izjavljajo Angleži, da je utrjena organizacija Združenih narodov. Že tik pred razpravo o iranskem vprašanju je londonski dnevnik »Times« opozoril na merodajne tendence, ki stremijo za tem, da bi spremenile organizacijo Združenih narodov v areno za demonstracije proti velikim silam na splošno, posebej pa še proti politiki Sovjetske zveze.

Vsi, ki so upali, da bo prišlo zaradi iranskega vprašanja do politične krize v organizaciji Združenih narodov, so močno razočarani.

Stavke v Ameriki

V Ameriki stavka poldrug milijon delavcev, večinoma v industriji železa, avtomobilov in v elektrotehnični industriji ter v tovarnah za izdelavo poljedelskih strojev. V jeklarski industriji je prišlo do novih zastojev pri delu in zmanjšana je bila proizvodnja v raznih tovarnah, ki so navezane na proizvodnjo jekla.

Še vedno ni nobenih uradnih podatkov, da bi prišlo do sporazuma za prekinitev stavke. Tudi ni mnogo upanja na bližnji konec stavke v podjetjih »General Motors«. Predstavniki sindikatov te avtomobilske industrije so te dni pričeli pogajanja s posebnimi zastopniki, določenimi od ministra za delo Schwellenbacha. Napredni blok 40 demokratičnih in republikanskih članov poslanske zbornice je izdal proglas, v katerem zahteva, naj »General Motors« in podjetja za proizvodnjo jekla sprejmejo predlog vlade za zvišanje mezd delavcem v industriji.

Predsednik Truman je izjavil, da vlada še vedno proučuje vprašanje možnosti, da bi se zvišala cena jekla. Dodal je, da bi popuščanje pri nadzorstvu cen privedlo do »strahotne inflacije«. Henry Ford iz Detroita je zahteval, naj vlada ukine nadzorstvo nad cenami. Izjavil je, da bo moral popolnoma ustaviti delo, če ne bo mogla trditi takoj dobiti potrebnih količin jekla.

Koalicija republikancev in konservativnih demokratov iz južnih držav je odobrila načrt zakona, po katerem naj bi določili posredovalni organ, ki bi ga sestavljali predstavniki delavcev, delodajalcev in predstavniki meščanov.

Ta zakonski predlog je eden najostrejših ukrepov proti stavkam in sindikatom, o katerih je kdajkoli razpravljala kongres.

ŽIVI POKOPANI

Zdaj, ko se pripravlja odločitev o usodi našega ljudstva v Primorju, je bila odposlana na pristojna mesta tale vloga:

»Italija je v Julijski krajini obsojila na narodno smrt vse Slovence in Hrvate, posebno državne nameščence. Ti so morali bežati v Jugoslavijo; tiste, pa ki se jim to ni posrečilo, je Italija razpršila po vseh italijanskih pokrajinah, da bi jih asimilirala in raznarodila. Ti razpršenci so navdušeno pozdravili zmago ameriških, angleških in jugoslovanskih čet v Julijski krajini.

Mnogi so prosili, da bi se vrnil v Julijsko krajino na državne stroške. Do danes niso uspeli. Zavezniki so vrnili Slovence in Hrvatoma v Julijski krajini nekaj narodnih pravic, nekaj šol, društev in uradov. Ti razpršenci so od vsega tega izključeni. Italija še danes raznaroduje nje in njihove otroke. Če bi prišlo do plebiscita, ljudskega štetja ali drugih ukrepov za pravično razmejitve v Julijski krajini, bi bili izključeni prav oni, ki so najbolj dolgo trpeli. Število teh je mnogo večje, kakor so navajali listi.

Podpisani se je večkrat obrnil na italijanske in zavezniške oblasti s prošnjo, da bi te razpršence na državne stroške premestili nazaj v Julijsko krajino — do danes brezuspešno. Za nje ni nikake pomoči, a na njihova mesta v Julijski krajini nastavljajo tudi reakcionarce, ki so se borili proti zaveznikom.

Podpisani prosi, da se te krivice čim prej popravijo, in da razpršence na državne stroške premestijo nazaj v Julijsko krajino.

Z vsem spoštovanjem
za razpršene Slovence in
Hrvate

dr. Andrej Budal,

Videm-Udine, Via Codroipo 33, A 12.

Videm-Udine, 20. jan. 1946.

Uničevalna vojna Italije zoper Primorje ni trajala samo zadnja leta. Začela se je brž po prvi svetovni vojni in delno traja še danes. Zgoraj omenjeni razpršenci so še zdaj politični deportiranci, uradno pahnjeni v tuje pokrajine z ednim zločinskim namenom, da bi zatrli njihov jezik in jih raznarodili. Nekaj se jih je sprva rešilo v Jugoslavijo,

Dr. Andrej Budal.

V pričakovanju mednarodne komisije

Vsa Goriška je pripravljena na sprejem mednarodne komisije, ki bo prišla v Julijsko krajino in Trst ter proučila tukajšnje stanje. Od nje ljudstvo s polnim zaupanjem pričakuje razumevanja za končno pravično rešitev vprašanja svoje pripadnosti. Upravičeno pričakuje vse primorsko ljudstvo, ki je dalo toliko žrtve v tej vojni, konca zatiranja in preganjanja, ki ga je prenašalo več kot 25 let in ki ga še vedno ni konec.

Zeleni slavoloki se vrstijo po glavni cesti skozi Soško dolino, od Gorice do Kanala pa do Kobarida in Bovca in še dalje. Po cesti, ki pelje mimo spodnjega toka reke Vipave, od Mirna do Prvačine, Dornberga in naprej so postavljeni slavoloki, ki ne zastajajo prav nič za onimi, ob Soči. Ko jih je ljudstvo pripravljalo, je vložilo v delo vso svojo dobro voljo, ves trud in estetsko iznajdljivost. Deževna in snežna vremena so sicer ovirala ljudi na delu, toda niso jih zaustavila. Tako ne pride več v nobeno vas na Goriškem, ne da bi šel skozi slavolok. Na slavolokih se dviga bodisi znak Triglava kot rdeče zvezde; na njih plapolajo jugoslovanske zastave, poleg teh tudi zavezniške. V slovenski okolici Gorice zapaziš tudi itali-

večina pa je bila na milost in nemilost izročena fašistični samovoljni nasilnosti. Za vse ni bilo prostora v Jugoslaviji, kjer je vladala brezposelnost in se je država sama branila takih priseljencev ter jim odrekala svoje državljanstvo. Morali so v tujino. Upali so, da se s padcem fašizma vrnejo. Danes se zavezniki in italijanski ministri ukvarjajo s pogrešanci, deportiranci in političnimi preganjanci vseh vrst in jezikov in jim človekoljubno pomagajo domov. Le za te naše rojake ni konca krivic. Kak posameznik se je vrnil na lastne stroške, če družine ni imel s seboj v pregnanstvu. Tudi kak železničar je kje izprosil košček vagona za razmeroma cenen vrnitev. Vsi drugi le čakajo in čakajo.

Današnja Italija poudarja včasih potrebo po sporazumu z novo Jugoslavijo, a se ne zaveda, da bi morala sporazumno z zavezniki najprej ugodno rešiti zadeve, kakršna je ta. Dokler sama vrši isto, kar je delal fašizem, zastoj obeta narodne pravice Francozom v Val d'Aosta, Nemcem na južnem Tirolskem in Slovanom, ki naj bi po njeni želji tudi po zadnji vojni ostali še pod njeno oblastjo. Kdo naj njenim obljubam še kaj verjame, ko četrstoletna krivica še traja?

Zdi se, da ta, De Gasperi-jeva Italija, noče razumeti, zakaj je v svetu, posebno pa na vzhodu, tako osovražena. Fašizem se je zrušil pred dvema letoma in pol. Medtem je imela Italija več ne-fašističnih vlad, a nobeni ni prišlo na um, da bi Primorski vrnila slovanske državne nameščence, ki so večkrat zaprosili za tako vrnitev in jo nestrpnost pričakujejo. Tako postaja Italija sokriva pri fašističnem zločinu raznarodovanja naših ljudi. Fašizem je od svojih žrtve pričakoval in celo zahteval, da se svoje usode veselijo, češ, da jih je rešil slovanskega barbarstva in jim naklonil neprecenljive zaklade svoje dvalisočletne kulture. Te vrste imperializem v Italiji, kakor kaže, še zmeraj cvete. A naši razpršenci mu ne nasedajo in vztrajno zahtevajo vrnitev na državne stroške. Služiti hočejo svojemu ljudstvu na domačih tleh.

(nadaljevanje s 1. strani)

kontrolno tehničnega aparata, ki vodi te posle; treba je pristopiti resno k vprašanju črne borze, špekulantstva, »svobodne trgovine«, in pristopiti temeljito k reševanju problema trgovine; treba je resno pristopiti k reševanju problema zaposlitve, brezposelnosti, ureditvi mezdnih vprašanj, kreditov, bank, zavarovalnic; potrebni so hitri ukrepi na zdravstvenem področju in končno, zlasti na šolskem področju, področju prosvetno - kulturnega, mladinsko - vzgojnega, fizikulturega dela itd.

Kako reševati vse te nujne življenjske probleme? Preko starega aparata? S pomočjo novih prefektov in sindakov, ki so si naredili lepo zveneče naslove »predsednikov«, da bi tako oskrunili smisel, ki ga ima ta beseda za ljudstvo, ker predstavlja njegove N.O. odbore? S pomočjo novo imenovanih »konzilijev«? Vse to ni mogoče.

Njihov aparat je stari fašistični aparat. Nobenih zvez nima več z ljudstvom in ni sposoben pritegniti ljudstva k sodelovanju, ki iniciativno pri reševanju teh problemov. To je aparat, ki ga ljudstvo noče, ki ga sovraži. Zato ta

aparati tudi ničesar ne opravi. Masa uradnikov sedi danes v uradih Trsta in Gorice. Kaj delajo, nihče ne ve. Njihovega dela ni čuti nikjer. Niso tu za drugo, kot za to, da predstavljajo ogromno finančno breme za naša mesta in za pokrajino. Nobenega drugega pomena nima ta aparat, kot tega, da žre na račun bede ljudstva. Ta aparat še danes vpisuje v neke knjige n. pr. personalna vprašanja nekdanje občine Postojna, kot da mislijo nekateri, da se bo še kdaj pečal ta aparat s temi problemi. Žre denar, povzroča zmedo in

nejasnost in onemogoča ustvarjanje resničnih, dela sposobnih, ljudskih organov oblasti. Smešno bi bilo pričakovati, da je en sam življenjski problem Julijske krajine in Trsta mogoče rešiti s pomočjo tega bednega, razpadajočega, do dna gnilega starega fašističnega aparata. V to prevaro veruje samo še tisti, ki je zakleti sovražnik ljudstva. Z izkoriščanjem in napihovanjem nacionalističnih predsodkov še vedno uspevajo zavajati, da ne vedo, kje je resnični sovražnik. Zasnij problemov po tej poti ni mogoče rešiti!

odkrita zagovornika vseh krivic, ki jih je storil ljudstvu fašizem.

Prišle so knjige Gregorčičeve založbe

Obveščamo vse naročnike Gregorčičeve založbe, da so knjige v Gorico došle. Krajevni in okrajni naročniki dobe gori navedene knjige v uradu Greg. založbe, ki je na Travniku št. 21, kjer je tudi Ljudska čitalnica. Urađuje se vsaki delavni dan od 9 do 12. Knjige bodo v razprodaji od ponedeljka dalje.

janske zastave z rdečo zvezdo. Še predno prideš v vas, ti slavolok pove, koliko so vaščani do prinesli v borbi za svobodo ter za skupno stvar zaveznikov. Povsod je najbolj povdarjena zahteva, da se nam priznajo vse pravice ljudske oblasti in pripadnosti k domovini naših bratov, k republiku Jugoslaviji.

Istočasno se prebivalci obračajo s pismi, na katerih so podpisani vsi vaščani, na ZVU v Gorici s priporočilom in prošnjo, naj obišče razmejitvena zavezn. komisija tudi njihove vasi, da se tako na licu mesta prepriča o težnjah primorskega ljudstva ter da ugotovi žrtve, ki so jih dale naše vasi v času borbe proti naci-fašizmu. Obenem bodo lahko videli napore primorskega ljudstva danes, v dobi miru, ko sicer ni še doseglo svojih pravic, za katere se je borilo.

Iz vasi Tomačevica na Krasu so pisali:

»Zahtevamo, da pride v našo požgano vasico Tomačevico mednarodna komisija, da bi se sama prepričala, za kaj smo se štiri leta krvavo borili. Leta 1942-43 smo imeli že 45 borcev v partizanskih vrstah. Izmed teh je 18 darovalo svoja mlada življenja za svobodo domovine. Po položju (Nadaljuje na 3. strani).

Gorica**ČESTITKE**

Tovariši SIAU-ja pošiljajo zakoncema, tovarišici Zivi in tov. Juliju Beltram - Janku, najboljša voščila ob rojstvu njunega prvo-rojenčka Bojana.

Ob rojstvu prvega sinčka Bojana izrekajo znanci in prijatelji najboljša voščila zakoncema tovarišici Zivi Fornazarič in tov. Juliju Beltram-Janku.

Kmečka banka

se je preselila v nove prostore, ulica Carducci štev. 14.

Okrajna konferenca AFŽ

Dne 10.2.1946 se bo vršila v Gorici, v dvorani Ljudskega doma, druga okrajna konferenca A.F.Ž. Pričetek ob 8. uri zjutraj. Popoldne ob 3. uri kratek kulturni spored, zvečer ob 8.30 ples. Vstop proti vabilu.

Iz slovenske višje gimnazije

Danes, dne 1. februarja t. l., nas je zapustil profesor zgodovine in zemljepisa, tov. Kretič. Odpovedali so mu službo zaradi njegove ideje, zaradi njegovega ljudskega mišljenja.

Pred odhodom, ko se je poslavljaj, se mu je glas tresel in solze so se mu lesketale v očeh. Dija-

(Nadaljevanje z 2. strani.)

mu Italije se je vrnilo 26 oseb iz fašističnih zaporov; vsi ti so nadaljevali s delovanjem v narodno osvobodilnem gibanju. Potem je pridrvela v naše kraje nemška zver. Odpeljali so vse ljudi umirati v nemška taborišča: 12 ljudi je umrlo v internaciji, 6 ljudi je umrlo mučeniške smrti. Domo-ve so nam vse požgali, tako da nam mora biti danes za stanovanje dober vsak mali kotiček, ki ni vreden človeškega življenja.

In sedaj, po tolikih žrtvah in trpljenju, naj bi nam kdo odjemal naše krvavo priborjene pravice! Zahtevamo od ljudstva izvoljeno oblast, zahtevamo spoštovanje atlantske karte tudi za nas, zahtevamo biti čim prej priključeni k federativni ljudski republiki Jugoslaviji. — Tujega nočemo — svojega ne damo.

Prebivalci zapadnih Brd iz vasi Neblo - Hruševlje pišejo Zav. voj. upravi v Gorici:

»Prosim Vas, da ob priliki poseta medzavezniške komisije za razmejitve med Jugoslavijo in Italijo, ne pozabite na našo borbo, trpljenje, stradanje in mučenje, ki smo ga doprinesli za skupno zmago z Vami, velikimi zavezniki ter za blagor vseh narodov pod naci-fašizmom.

28 naših živo sežganih, 8 padlih borcev, 4 ranjeni, 4 invalidi, 10 interniranih, 26 požganih domov ter 60 borcev na 330 prebivalcev iz naših vasi, naj Vam bodo živ dokaz, da smo mnogo doprinesli h končni skupni zmagi. Izrazite ji, da je imelo vse to naše žrtvovanje samo en cilj: Vse za našo narodno osvoboditev izpod fašističnega jarma ter vse za svobodo v novi Jugoslaviji, h kateri želimo, hočemo in moramo biti priključeni.

Živeli naši veliki zavezniki!

ki so bili žalostni, pobiti. Ob enem pa so prisegli, da, ako je zavezniška šolska uprava spodila iz šole takega človeka, ki je pretrpel jugo-monarhično, italijansko-fašistično in nemško nasilje, bodo poskrbeli, da zavezniki vržejo iz naše šole ter naženejo pred ljudska sodišča tudi take elemente, ki so se prej borili na strani nemških banditov.

V naši šoli imamo, hvala Bogu, samo enega takih elementov in ta je profesor Rakovec. Ta človek, Kranjec po rodu, sin nemčurja Ivana Rakovitz, izdajatelja klerikalnega lista »Slovenec«, je opravljal judovsko službo v Gorici, na domobranskem

osvoboditve Gorice v službi okupatorja, hoče spet danes izkoristiti naše ljudstvo. Pri zavezniškem oficirju je skušal dobiti dovoljenje, da bi smel peči kruh za celo vas, nato dvigniti moko, ki jo ljudstvo dobiva na živilske izkaznice. Ko je ljudstvo zvedelo za namene bivšega fašista, je takoj zahtevalo zbor volilcev. Na zbor volilcev so povabili tudi omenjenega gospoda ter razkrinkali njegove izkoriščevalne namene. Enoglasno je ljudstvo pristalo na to, da s svojim kruhom ne bo podpiralo fašistov, ampak da bo vsak sam svojo moko dvigal po pošteni poti v zadrugi, ki so si jo postavili.

državo. A nato je pa drugače zazonilo. Naleteli smo na razočaranje. To kar smo imeli, so določili drugi, a ne tako, kot smo si želeli, za kar smo se borili; torej na demokratičen način, ampak nasprotno. Postavljeni so bili učitelji, ki so danes proti volji učencev, učitelji, ki celo snemajo s stene slike tistega, ki nas je ob težavah in naporih vodil, njega, ki nam je začrtal pot, po kateri bi dosegli življenje dostojno za človeka, slike našega, od vsega sveta priznanega voditelja, maršala Tita.

V Števerjanu je bila učencem I. in II. razreda sneta slika. Čeravno mladi, so pionirji protesti-

ga tednika« je bil tukajšnji župnik nezasluženo pohvaljen.

Res, da je bila na dan Sv. treh kraljev tiha maša, medtem ko je bila druga leta na ta dan vedno slovesna petja maša, a župnik Premrl Janko je to odredil v znak protesta proti mladini, ker je žvedel, da namerava iti mladina udarniško na delo po drva za družino, ki je dala dva sinova za naše osvobojenje.

Bovec

Bovško ljudstvo je pred časom silno razburil ukaz ZVU št. 27, ki zadeva obnove porušeni poslopj ter določa plačilo 50% stroškov tudi od strani oškodovancev in vknjižbo na posestvo. Ljudstvo ima namreč žalostne izkušnje iz dobe po zadnji vojni, ko se pod Italijo ni več moglo rešiti dolgov in vknjižb. Upravičeno se je ustrašilo teh odredb. Primorski dnevnik pa je s tem, da je prinesel tozadevna pojasnila, ljudstvo zopet pomiril. Prav zato je potrebno, da ljudje na deželi sledijo vestem, ki jih pri naša Primorski dnevnik, ki odločno brani naše interese na vseh področjih. Tako bo marsikomu prihranjeno letanje okrog v iskanju informacij in pojasnil, kakor se je to dogajalo, ko je izšla zavezniška odredba št. 27.

Še druga stvar daje povod splošnemu razburjenju med ljudstvom. Kot da bi bila tu še vedno Italija, pošiljajo v bovški okraj gozdne miličnike (militi forestali) kot zastopnike italijanske gozdne uprave. Dva miličnika sta izjavila, da bo treba zopet vzpostaviti takozvane »distaccamente« kot nekdanj. Kako se more to dogajati pod ZVU? Ali se res vračamo vsak dan bolj v fašistične čase? Ljudsko ogorčenje presega vse meje potrpežljivosti.

Garibaldinci iz Čedadada v Gorici

V nedeljo zvečer, 27. januarja, so gostovali v Gorici Garibaldinci iz Čedadada. Ob pol devetih zvečer so nastopili v dvorani Ljudskega doma in nudili zelo uspešno prireditev. Izkupiček prireditve so namenili »Partizanskemu tednu« za Goriško. Zelo pester program, ki so ga izvajali deloma v italijanščini, deloma v furlanščini, nam je nudil prav prijeten večer. Odlično so podali presunljiv prizor iz nemškega taborišča; nisi videl igralcev na odru, pač pa je iz ozadja izvajal pevski zbor in recitator. Sledila je slika iz življenja garibaldincev v borbi za svobodo. Tudi v tem prizoru nas je posebno ganila scena umirajočega ranjenega kurirja, v osebi tov. Malagnini Renza. Pevski zbor iz Moimacca, pod vodstvom učitelja Tita Rieppi, je odpel vrsto furlanskih pesmi, med katerimi »Ciampanis de sabide sere«, »Stellutis alpinis« ter živahno pesem iz Rezije »La Roseane«. Malagnini Renzo je mojstrsko izvedel še dva šaljiva samogovora v furlanščini in smešen prizor iz bolnice, kjer nastopa zdravnik, ki mesari ljudi. Želeli bi si še obiska prijaznih tovariških in bratskih garibaldincev iz Čedadada, ki nas bodo gotovo še razveselili s podobnimi nastopi.

Iz naših krajev

Vogrsko

Naša prosvetna društva ne skrbijo samo za napredek in izobrazbo naše mladine, temveč tudi za pomoč našim sirotam.

Na Vogrskem je tovarišica Jare Danica, sirota iz prejšnje svetovne vojne, hudo obolela. Zanj ni bilo druge rešitve kot zdravljenje v bolnici. Ker pa je tovarišica sirota, revnega stanu, ni imela sredstev, da bi mogla kriti velike stroške, ki jih bolnica zahteva. To težko vprašanje pa je rešilo vaško prosvetno društvo. V ta namen so priredili kulturno prireditev, na kateri so nabrali 6000 lir. S temi 6000 lirami so tovarišici krili stroške v bolnici in jo tako rešili iz hude nesreče, ki jo je zadela.

Naj vsa prosvetna društva posnemajo to dobro delo in pomagajo našim revnim sirotam.

Gradišče

Ob priliki volitev Krajevnega Narodno Osvobodilnega Odбора na Gradišču, ki so se vršile dne 27. t. l., so volilci prostovoljno darovali 390 lir za parti-zanske sirote.

Ob vsaki priliki se naše zavezno ljudstvo spomni tistih otrok, ki so izgubili starše v borbi za priključitev naše Primorske k Titovi Jugoslaviji.

Brda

Naši najmlajši skrbno čuvajo to, za kar smo se dolga štiri leta borili. Pripravljeni so, čeravno prav mladi, boriti se po svojih močeh, da bodo najmanj kršene naše pridobitve. Hude trenutke so doživela Brda pod okupacijo. Naši briški pionirji, so kljub nevarnosti imeli svoje šole. Tesno so bili povezani s pravimi ljudskimi učitelji. Niso bili redki primeri, ko so morali v naglici bežati z učiteljem iz učilnice, o priliki vpadov okupatorja. Kljub temu ni bilo učilnice brez Titove slike, čeravno je morala včasih z njimi hajkati po brajdah, a vendar smo vztrajali. Ob popolni osvoboditvi smo veselo zadihali, češ, konec je tega. Lahko bomo neovirano zraven našega velikega voditelja v resnici hodili v prave in neovirano demokratične šole. Sami bomo zbirali ljudi, ki ne bodo učili zato, ker so učitelji, marveč zato, da bomo mi z znanjem kovali novo močno ljudsko

štabu, s činom poročnika. Sedaj se pa šeta in odskakuje z elegantnimi kretnjami po naših razredih. Dijaki, ki natančno vedo za vso njegovo preteklost, ga grdo gledajo.

Zavedamo se sicer, da ga bo težko odstaviti. Sam je nekoč rekel: »I, zakaj pa znam anglešk'!«

Zeleti bi bila, da bi ZVU pregledala preteklost tega zasovraženelega vzgojitelja, ter podvzela potrebne in odločne korake.

Tebi, tov. prof. Kretič, pa hvala-ležen: Zdravo!

Dijaki.

Pevma

V nedeljo, dne 3. februarja t. l. smo imeli v naši vasi prireditev. Prostor, kjer se je vršila predstava, je bil prenapolnjen.

Tajnica AFŽ je pozdravila navzoče in pozvala na delo vse antifašistke. Prikazala je naloge žena v sedanjem času, ko mora biti sleherna žena antifašistka vzorno na svojem mestu, zavedna in samozavestna, da čuva in brani vse svoje pridobitve.

Sledila je deklamacija (S. Gregorčič: Kmetski hiši), dvospev »Ne tožim« in pesem malega pionirja.

Po končani predstavi je bil ples. — Čistega dobička je bilo 15.193 lir. Ves ta izkupiček je šel za »Našega dijaka« in za socialno skrbstvo.

Kromberk

Na griču, nad našo vasjo, stoji cerkva sv. Katarine. Kdor se iz doline ozre nanjo, ne bo verjel, da je vsa razdejana, brez strehe in popolnoma opustošena. Kdo je to napravil? Komu je bilo to na poti? Partizanom prav gotovo ne. To so napravili Nemci in fašisti.

Veliko jih je, ki so še danes v temi ter mislijo, da so partizani požigali hiše in rušili cerkve. Naši vaščani pa tako pravijo: »Le nas naj vprašajo, mi jim bomo znali povedati, kdo je to počel. To, kar so delali pri nas, v naši vasi, so delali po vsej Jugoslaviji.«

Bilje

Soler Kristili, trgovec iz Bilj, ki je nosil črno srajco za časa fašistične Italije, nato pa bil do

Kulturni praznik SLOVENSKEGA NARODA

velikan že pred sto leti napisal v svoji pesmi slovenski program, ki se uresničuje prav v tem času. Prešeren je gledal na zgodovino Slovencev in Slovanov s trpkimi čustvi; tožil je nad usodo svojega naroda, ki je ječal že stoletja pod tujim gospodstvom; spoznal pa je tudi položaj naše-

ga naroda v tedanji dobi in zapel v svojih umetninah kot pesnik borec, ki je uprl svoj pogled v bodočnost in naznanjal svetlejšje dni.

Tedanji dušeci in nazadnjaški avstrijski režim ga je preganjal zaradi njegovih svetlih in naprednih idej; prav tako ga je preganjala tedanja nazadnjaška duhovščina zaradi njegovih svobodno izražajočih pristnih in plemenitih čustvovanj. Toda Prešeren, svest si, da govori v svoji umetnosti čisto resnico, se ni upognil. Zvesto je služil njej in njeni plemeniti misli, ki je šla

kot glasnik novih časov in dramlja srca poštenih ljudi. Nikdar ni bil Prešeren tako blizu svojemu narodu kakor v času naše narodno - osvobodilne borbe in zdaj, ko se naša dežela duhovno obnavlja. Njegova »Zdravica« je naš program, njegovi verzi geslo. Naš narod dolguje Prešernu zahvalo in trajen spomin kot na prvega in velikega borca za slovensko ljudstvo, glasnika slovenske vzajemnosti in svobode vsega človeštva ter velikega umetnika, ki je s svojimi deli proslavil svojo domovino.

Obletnico smrti največjega slovenskega pesnika Franceta Prešerna je predsedstvo SNOS-a proglasilo za kulturni praznik slovenskega naroda. Pomembnost dela in stvaritev tega genija je bila odločilne važnosti v pogledu knjižnega udejstvovanja in poznejšega razvoja besedne umetnosti pri Slovencih. Prešeren se je s svojimi umetniško najdovršenejšimi pesnitvami pojavil kakor velikan v tedanji, rekli bi lahko, slovenski literarni pustinja. Ni dal odnoso utrdil Slovencem samo literarnega jezika, ampak je z veličino svoje

umetnosti dvignil raven domače literature in jo privedel med najvišje vrhove evropskega pomena.

Za nas Slovence pa je imela in ima še danes njegova pesem poseben in neprecenljiv pomen. Že pred sto leti je začela buditi narodno zavest in je skozi ves čas do današnjih dni stopnjevala samozavest in vero v življenjsko silo slovenstva. Pri njej so se učili in navduševali vsi od kanejših naših pesnikov in drugih izobražencev do širših ljudskih množic kasnejših desetletij do današnjega časa. Saj nam je ta

Drobne novice

* Nacisti so ustanovili svojčas vohunsko organizacijo v Vatikanu. Sedaj so odkrili v Nemčiji listino o tajnih nacističnih načrtih. Nemški agenti so imeli nalogo, da pazijo na pomembne papirje obiskovalce in jih izprašujejo o njihovih stališčih do zveze Stalin-Roosevelt. Nastopali so pod krinko akreditiranih diplomatskih predstavnikov in zastopnikov znanstvenih in kulturnih misij. Iz listin je razvidno, da je bil imenovan za načelnika te vohunske organizacije predsednik berlinske akademije znanosti dr. Gnauk. Nacisti so smatrali, da je Vatikan idealen kraj za srečavanje s predstavniki vseh držav in vohunsko organizacijo so imenovali »rimski načrt«. Dr. Gnauk je zapisal v nekem pismu tole: »Vatikan je primerno shajališče oseb, ki so naklonjene sodelovanju z osnimi silami proti zaveznikom«.

* Predsednik Truman je izjavil, da je bil na Jalti dosežen sporazum med predsednikom Rooseveltom, ministrskim predsednikom Churchillom in generalisimom Stalinom, da se izroči Sovjetski zvezi po zmagi nad Japonsko južna polovica Sahalina in Kurilski otoki, da pa ni bilo to prej objavljeno zaradi vojaške tajnosti.

Tragičen slučaj v Kanalu ob Soči

Dne 31. januarja ob 10.45 uri zvečer sta tovariša Paravan Cvetko, 18 let star, doma iz Kanala in Laščak Andrej, 35 let star, iz Gorinje vasi — oba do preteklega poletja internirana v Nemčiji — vstopila v gostilno Košir v Kanalu, da kupita tobak. Naročila sta obenem pol litra vina. V gostilni sta se že nahajala dva vojaka ameriške vojske. Eden izmed teh je pristopil k tov. Cvetku in ga vprašal: »Ali si Jugoslovane?« Obenem je potegnil ven samokres in ga vprašal, ali se kaj boji. Tov. Cvetko je odgovoril: »Kaj se bom bal, če nisem nobenemu nič slabega storil«. Medtem, ko je prijel za kozarec vina, ga je že vojak s samokresom ustrelil v trebuh in v koleno. Tovariš Laščak mu je priskočil na pomoč. Vojak je oddal še na njega tri strele in ga ranil v trebuh, prsa in roko. Cvetko je zbežal ven in klical na pomoč, napravil pa ni več kot 40 m, ker se je onesvestil.

Na pomoč so prihiteli ameriški vojaki, ki so bili v bližini ter odnesli njega in kmalu za njim tudi tov. Laščaka v ambulanco ameriškega Rdečega križa. Okrog 11. ure sta bila oba prepeljana v bolnico v Gorico. Težko ranjena tovariša se nahajata

v zelo kritičnem stanju in bati se je usodnih posledic.

Pripomba: Poročilo A.I.S.-a v Gorici: Severoameriški vojak, ki je smrtno ranil 35 letnega Slovenca Andreja Laščaka iz Gorinje vasi pri Kanalu in težko ranil 18. letnega Cvetka Paravan, se nahaja sedaj skupno s severoameriškim kaplarjem Williamom Allen-om v vojaških zaporih v Gorici. Glavni krivci se imenuje Antiago Carmelo in je meksikanskega porekla.

Sporočamo, da je tov. Laščak Andrej umrl na težkih posledicah dne 1. t. m.

BOJAZEN

»Lunedi« je prinesel v predzadnji številki uvodnik pod naslovom »Attesa« (Pričakovanje). S tem hoče pisec izraziti dvom v sposobnost in razsodnost mednarodne komisije pri svojem raziskovalnem delu. Predvsem pa hoče prepričati javnost, da je Julijska krajina italijanska in da hoče ostati italijanska. Italijani dobro vedo, koliko so doprinesli za svobodo v tej vojni in koliko lahko zahtevajo. Prebivalstvo Julijske krajine tudi dobro ve in vedo tudi tisti, ki bi hoteli zdaj utajiti, koliko so ravno Slovenci pretrpeli in žrtvovali dolga leta, da bi se osvobodili 25 letnih tlačiteljev. V zadnjih štirih letih pa je slovenski narod žrtvoval vse, da se iznebi za vselej fašizma, ki je ravno v tej pokrajini prizadejal toliko gorja. Ali je italijanski narod tudi toliko žrtvoval, da se upravičeno postavi v svojih zahtevah na isto raven kot slovenski? Ali more utemeljiti sploh kake zahteve v isti meri kakor slovenski narod?

Pisec govori o nekih pravicah »buon diritto«; morda z nadvlado s kakšnim italijanskim nacionalizmom naroda, ki je ravno po njem toliko pretrpel in žrtvoval? Ali bi se ne sramovali, morda prav oni, ki so z dejanji ali na kakršenkoli način prizadejali toliko gorja ravno prebivalstvu Julijske krajine? Poniževalno bi bilo za Jugoslovane, ki so že od početka vojne stopili na stran zaveznikov, da ne bi dosegli tega, za kar so se borili. Predvsem pa denimo na tehtnico pravice to, kar so doprinesli za svobodo slovenski narodi in to, kar so doprinesli Italijani, pa bo takoj lahko ugotoviti, na kateri strani so bolj utemeljene zahteve.

Ali morda pripada Julijska krajina Italijanom zato, ker so gospodovali 25 let nad njo? Naj zato morda govore o nekih pravicah? Ne, dragi gospodje pri Lunedi, tu je res bila Italija 25 let; obljubila je po svetovni vojni vse pravice slovenski »manjšini« v tej pokrajini, ali je morda to izpolnila? Poteptala je vse, vse obljube so bile mrtva črka! Gotovo je zaradi tega Vaša bojazen utemeljena, ker dobro veste, da se takim obljubiteljem v bodoče ne more in ne sme verjeti.

Kar se tiče očitka v istem članku Slovencem, da so prišli čez Alpe za udobnejše življenje, to bi lahko le mi Italijanom očili

tali, ker se jih je po svetovni vojni naselilo ogromno število v naše kraje. Ne mislite, dragi gospodje, da so morda gorovja in reke meje držav, ker so se iste v zgodovini pomaknile više ali nižje ne glede na naravne znake. Za nas so z žrtvami zaznamovane.

Ali morda — kar se tiče trditve pri razdelitvi ravno toliko deležen tisti, ki je drevo vsadil, gojil in skrbel ter ga čuval pred viharji, kakor tisti, ki je prišel ob dozoritvi in je sad otresel?

Kar pa se Vašega žuganja tiče, o morebitnem maščevanju, dragi gospodje, je to žuganje dospelo prepozno, o pravem času ste morali stopiti na plan proti tiranom s svobodoljubnimi narodi, kot je storila Jugoslavija, pa bi lahko sedaj Vaša bojazen bila manjša in Vaše zahteve bolj utemeljene.

Odgovor

Glasilu ostankov italijanskega fašizma v Gorici, »Il Lunedi«, je že parkrat zaporedoma bruhal svoj škodoželjni in šovinistični strup na vojaško bolnico Odrda J.A. za Slovensko Primorje, Istro in Trst, to je bolnico sv. Justa v Gorici.

Strup se zlija na borce, ki so v gozdovih izgubili zdravje, na one, ki si šele danes celijo še neozdravljene rane iz krvavih bojev, kajti kdor kolikaj ve o partizanstvu, ta ve, da v gozdovih ni bilo časa niti možnosti za popolno zdravljenje. Fašistični ostanki okrog »Il Lunedi« ne priznajo niti takim, ki morajo v bolnicah trpeti na posledicah dolgoletne borbe zaradi ran, ki so jih zadobili v boju in ki se niso še zacelile. Mnogi darujejo še v svobodi svoja mlada življenja. To so krute posledice težke borbe. In nad temi se znaša C. Pedroni in njegova družba okrog »Il Lunedi«-ja. Drugače pač ne zmore, kdor je od fašizma vzgojen v duhu sovraštva do partizanov, do borcev za svobodo in pravico. Zvesti svojim podlim naklepom, s katerimi skušajo oropati antifašistične borce vsake še tako težke priborjene, pa čeprav malenkostne ugodnosti, so zgoraj imenovani zopet udrinili po bolnici sv. Justa, tokrat celo na tiskovni konferenci pri g. guvernerju, maj. Longu.

Topot pa si je moral C. Pedro-

ni, vredni zastopnik »Il Lunedi«-ja, svoj gadji strup naglo požreti. To so zahtevali dostojni odgovori g. guvernerja, ki je dejal: Bolnica sv. Justa je bila dodeljena zavezniški jugoslovanski vojski na podlagi sporazuma Tito-Alexander, ko je bilo določeno, da ostane na tem ozemlju 2000 mož kot zastopstvo zavezniške jugoslovanske vojske. Jugoslovanska vojska ima na tem ozemlju iste pravice do bolnic kot ameriška ali angleška. Zato naj ne bo govora o kakšni strpnosti (tolleranza) od strani ZVU, ker gre za pravice, ki jih ima na tem ozemlju jugoslovanska vojska kot zaveznica. V tem primeru imajo Jugoslovani polno pravico do svoje bolnice. Ne drži trditev »Il Lunedi«-ja, da uporabljajo bolnico civilisti, kajti, ko je g. guverner obiskal bolnico, ni videl civilistov, marveč le vojake, da se v njej zdravijo. Pa četudi bi ne bilo rednih pogodb, ima vseeno J.A. polno pravico do nje, kajti zasedbene vojske imajo prednost pred civilnim prebivalstvom.

Kdo ve, ali bodo vendar besede, g. guvernerja kaj zalegle? Sodeč po obrazu C. Pedronija, ki je izražal ravno nasprotno kot pričakovano zadoščenje, bi bilo pričakovati vsaj več previdnosti v zadevah, ki so vojaškega značaja.

Zbiranje knjig

25 let fašističnega nasilja nad našim narodom je pustilo tudi na prosvetnem polju težke posledice. Popolnoma so bile uničene vse naše javne knjižnice. Po osvobojenju smo pričeli na novo ustanavljati društvene knjižnice. Mnogo knjig je bilo že zbranih, toda še vedno nismo izrabili vseh možnosti. Zato prireja Prosvetna zveza z vsemi članjenimi društvi v Prešernovem tednu tudi teden slovenske knjige.

Prosvetna zveza poziva vsa včlanjena društva, da določijo nekaj članov, ki bodo v tednu slovenske knjige, to je od 1. do 8. februarja obiskali vse slovenske domove. Zbiranje knjig naj se pretvori v vse-narodno prosvetno tekmovanje. Vsaka slovenska družina naj daruje vsaj eno knjigo našim društvenim knjižnicam. Preiščite svoje omare in police in če nimate primerne knjige, jo nabavite v naših knjigarnah, ali se oddolžite s primernim prispevkom za nakup novih knjig. Prešernov teden naj se na Primorskem pretvori v mogočno manifestacijo naše kulturne aktivnosti.

IZHAJA ENKRAT NA TEDEN — Urednik: J. KRISTIJAN BAVDAŽ — Za list odgovarja: ALOJZ BUDIN — Uredništvo in uprava: GORICA, »Ljudski dom« pritišče — Izdaja lista je odobrena od A.I.S. Tisk KATOLIŠKE TISKARNE v Gorici — Najemnik: »Primorski dnevnik«

V NEDELJO 17. FEBRUARJA

I. kongres slovansko-italijanskih antif. žena za Julijsko krajino

Okrog tisoč delegatkin cele pokrajine se bo udeležilo prvega slov.-italij. kongresa AFŽ. Vse okrajne in krajevne organizacije se že dalj časa živo pripravljajo na to pomembno zborovanje, kjer bodo podale obračun dela in borb vse do današnjih dni. Iz Trsta, Istre, Furlanije in celega Slovenskega Primorja se bodo zbrale slovanske, hrvaške in italijanske žene, ki bodo javno izpričale svojo trdno voljo, da se skupno s tovariši borijo za pravice in človeško dostojanstvo, katero zahteva današnji čas.

Iz razprav in poročil kongresa bodo črpale načrte za bodoče naloge, ki bodo našo ženo postavile na vidno mesto sodobnega življenja, v smislu gospodarske in družbene obnove. Antifašistične žene bodo z borbenim sodelovanjem pripomogle k zbolšanju današnjega položaja zase in za svoje otroke.

Slovansko - italijanska antifašistična zveza, ki je bila sprejeta v svetovno združenje demokratičnih žena deluje po načelih, ki jih je sprejel svetovni kongres v Parizu, to je, da s sodelovanjem vseh treh narodnosti naše pokrajine prikaže in potrdi bratstvo med narodi, ki naj bo porok boljših dni in trajna zagotovitev miru.

Predbeležba semenskega krompirja

Z namenom da se lažje uredi pravilna razdelitev semenskega krompirja, ki bo uvožen, po prizadevanju ZVU, v našo pokrajino, vabimo, vse prizadete, naj se predbeležijo takoj, a na vsak način pred 20. februarjem, pri Občinskih statistično gospodarskih uradih za kmetijstvo, za najpotrebnejšo količino omenjenega krompirja.

Kmetovalci mirenškega in komenskega okraja se morajo predbeležiti pri okrajnih uradih, oni iz Kojškega - Šmartnega pri goriskem in iz Dobrovega in Dolenj pri krminskem uradu.

Predbeležbe, izvedene po preteklem določenem roku, ne pridejo v poštev.

Na podlagi nabranih predbeležb in nakazil posameznim občinam bodo Občinski odbori za kmetijstvo poskrbeli za razdelitev krompirja posameznikom.

DARILA

Namesto cvetja Mariji Pušnar (Kojško) daruje družina Pavlin iz Gorice, vialo XX settembre, 54 (gostilna) 500 lir »Za našega dijaka«.

Mara Samsa:

TO JE MOJ SVET

Rezko regljajo strojnice že tretji dan. V kratkih presledkih se odraža njihov ropot preko Trnovskega gozda idrijskega in tolmanskega hribovja, vse do Cerkena in dalje v Selško in Poljansko dolino. Okupator je pričel svojo največjo ofenzivo na naše osvobodeno ozemlje. Vse svoje sile in vse svoje podprepnike, nad 40.000 mož, je upregel vanjo ter hermetično zapira pot preko Cola in Črnege vrha na Pivko, zato da bi uničil IX. korpus — nosilca in simbol Primorske svobode.

»Bojim se, da bomo morali to pot tudi mi evakuirati«, mi je v neki zli slutnji rekla dr. Pavla. »Preozko so se stisnili okoli nas in lahko se zgodi, da najdejo kako našo tajno pot in

tedaj smo izgubljeni, če ostane mo tu. Danes bi bila srečna, da bi mogla oddati vse svoje ranjence na Dolenjsko, da bi lahko pripravila tak transport, kot sem ga lansko poletje, ko sem vse najtežje in nepokretne spravila v osvobodeno Belo Krajino in v Bari. V teh razmerah je seveda že sama ta misel odveč. Zanesti se moremo le na svoje lastne sile, ki nas za nobeno ceno ne smejo varati«.

Še isti večer so prenesli radi varnosti v bunker najtežje ranjence. Obe baraki sta bili tihi in pogreznjeni v skrb, ki se je širila po vsej bolnici in vsa težka legala na dušo. Nestrpnost smo čakali kurirje, intenzivno spremljali vsa njihova poročila in vsak najmanjši premik sovražnih čet. Vsi smo glodali le eno misel: ali se bomo morali umakniti — ali ne? In v vseh je tlela ena sama želja: da bi vsaj lahko ostali! Na veliki petek se je nenadoma pojavila sredi noči dr. Pavla. Njen zaskrbljeni, trdi glas je prebudil

ranjence iz nemirnega in težkega sna.

»Tovariš Zagar nam je pravkar prinesel slabo vest. Tristo Nemcev je v vasi severno od nas, stopetdeset jih je oddaljenih le pol ure. Premaknili se bomo. Še preden zazorijo, moramo biti preko ceste«.

Molče smo se dvignili na te njene besede, molče smo spravili skupaj svoje stvari, zakaj prišlo je tisto, kar smo odganjali s svojimi mislimi, kar je razpršilo naše brezplodno upanje. Že čez pol ure smo se v dolgi koloni spenjali po strmi globači navzgor, prekoračili zarana cesto in dospeli v zgodnjem jutru v par ur oddaljeno prazno postojanko. Nismo se še do dobra udomili, ko je prišlo poročilo, da sovražnik ne ogroža več naše bolnice. V vseh je vstalo vprašanje: Kaj sedaj? Ali pojdemo nazaj? Ali bomo morali znova narediti to dolgo pot?

»Da, nazaj pojdemo, toda samo tisti, ki težko hodijo,« je

odločila dr. Pavla. »Če bo treba, jih bomo spravili v bunker, druge rešitve ni!«

Krepko smo si stisnili desnice in si pogledali globoko v oči, kakor bi hoteli s pogledom razodeti drug drugemu misel, ki nam je begala v duši. Sto metrov nad našo bolniško kolo no se je premikala proti Mrzli rupi Prešernova brigada, da zasede nove položaje. Skrivali smo se pred njo v zaklone, kajti ni nas smela opaziti. Treba je držati strogo konspiracijo, kajti nihče ne sme niti slutiti, kje je bolnica. Ko je bila že daleč mimo nas, smo šli preko glavne ceste vse dalje po gozdni poti v notranjost gozda. Z zavezanimi očmi kot pri vsakem sprejemu, smo se vrnili v postojanko. Da bi ostali v njej, je bilo skoraj nemogoče zaradi tega, ker se lahko nevarnost od ure do ure ponovi, ker nihče ne ve, kaj nam prinese jutrišnji dan. Ni preostalo drugega, kakor da se umaknemo v bunker še isto noč, da zberemo zad-

nje sile za to poslednjo pot. In ta poslednja pot je bila najtežja, ker je bilo treba paziti na vsako posamezno stopinjo, da bi ne pustili za seboj najmanjšega sledu. Proti polnoči smo bili na mestu. Visoko in strmo nad globačo je stalo to nenavadno domovanje, ki nas je sprejelo v svoje varno zavetje. Bila je to prostorna kraška votlina, zastanjena s skalami in zamaskirana z umetno zasajenimi smrekami. V njej smo preživljali najtežje dneve osvobodilne borbe. Globoko pod njo je v globači šumela voda in ne daleč od nje se je belila cesta, po kateri so dan za dnem prihajale dolge nemške kolone. Za dober strehlaj od nas so se na nasprotnem hribu plazili v breg, da bi tvorili na njegovem pobočju zaščitnico svojim četam, ki so se pomikale po glavni cesti. Pogreznjeni v globok molk, smo zasledovali njihove kretnje, prisluškovali ropotanju strojn in mitraliranju zavezniških letal.

(Dalje prihodnjik.)